

takšnih domačih imen kažejo dobršno mero ljudske ustvarjalnosti.

Pri poimenovanju domačih živali so se mnogokrat zatekli tudi k primerjavam z divjo naravo. Tako so npr. določenim primerkom dali ime *puhaš* (po barvi polha), *galobaš* (po golobu) ali kar šoja. Črn konj je bil *vranec*, torej vranje barve. Domnevamo lahko celo, da se je barvna terminologija v globoki preteklosti oblikovala prav ob primerih konkretnih stvari in živali in se šele polagoma povzpela na abstraktno raven.

Od rumenorjavih barvnih variacij tvegajmo še skok v modrino, ki nam daje občutek nebesne ali morske širine, pa tudi brezčasovnosti in neminljivosti. Če bi naši današnji nagrajenci za življenjsko delo, Ivanki Počkar, namenili šopek modrih spominčic, bi povzeli prav ta pomen, ki ga je ohranilo njihovo ime. V krščanski umetnosti je svetlo modro ogrinjalo svete Marije, kar je dalo ime cvetlici *Marijin gvantec* ali *kopitnik*. Modra je barva umirjenosti, miselne koncentracije in vedenja in po svojih abstraktnih in ezoteričnih značilnostih primerljiva le še z belo. Zato je imela sorazmerno manjšo vlogo v zemeljskem svetu. Temno modra je veljala za barvo resnobe, kar je narekovalo njeno izbiro pri oblačilih starejših ljudi in uradnih oseb.

Naš cvetober barv lahko podaljšamo še z omembo zlate in srebrne, ki strogo gledano, nista označbi barv, temveč kovin. Ti kovi-

ni sta bili povsod, in od davnine, merilo bogastva in ugleda, tako zemeljskega kot tudi nebesnega. Zlat je bil prestol kralja ali cesarja, ki je bil božji namestnik na zemlji. Od tod tudi vizije zlatih in srebrnih božjih palač, stoječih v onstranstvu, ki se ponavljajo v mnogih mitih in pravljicah. To bajno bogastvo je bilo domena ambivalentnih sil neba in podzemlja, zato nastopa še v zgodbah o zakopanih zakladih, o zlati ptici, ki prileti iz raja, ali o hudiču, ki ponoči prešteva svoje cekine.

Moji današnji utrinki naj bodo kljub svoji fragmentarnosti vendarle nekakšen kažipot v etnologijo simbolov. Aktualnost odpiranja takšnih tem se prav danes potrjuje tudi s priznanjem kustosinji Slovenskega etnografskega muzeja, Poloni Sketelj, za postavitev odmevne razstave o simboliki vrat. Svojevrsna simbolika je tudi v tem, da se naše slovesne podelitve Murkovih nagrad in priznanj dogajajo prav v času, ko se narava pobarva v svoje najrazkošnejše barve, preden jo prekrije zimska belina. Iz vseh pisanih barv pa je sestavljen tudi pušelj, ki ga simbolično namenjam slavljenkam in slavljencem letošnje Murkove žetve. Z željo, da bi v naši etnologiji še naprej cvetele vse barve, naj sklenem svoj skromni nastop.

ETNOLOGIJA MI JE VEDNO DAJALA VSE BISTVENO¹

Dragi in cenjeni kolegi in prijatelji, spoštovani vsi navzoči! V imenu vseh nocojšnjih nagrajencev se iskreno zahvaljujem vsem predlagateljem, ki ste za nas žrtvovali čas za obrazložitve predlogov, Komisiji za Murkovo nagrado, priznanja in listine, ki nas je prepoznala kot priznanja vredne, in vsem vam tukaj, da moremo z vami deliti naše veselje ob tem.

Zase in nagrado lahko rečem, da pravzaprav težko izmerim, koliko sem dala etnologiji in koliko ona meni. Nocojšnja čast podelitve Murkove nagrade je utež v eno smer, občutek pa, da mi je etnologija vedno dajala vse bistveno, se nagiba v drugo. Dala mi je predvsem, da sem iz vsake težave lahko ponovno vstala in našla še večje razsežnosti življenja in dela.

Kustosi etnologi opravljamo tako rekoč vsa dela, v muzejih tudi mnogo fizičnih del: evidentiranje in zbiranje predmetov na terenu, prenos in transport v muzej, čiščenje predmetov, evidentiranje vhodov, inventariziranje, fotografiranje in vse drugo, dokumentiranje in vrednotenje, preučevanje, umestitev predmetov v depo, na razstavo, za spletno objavo, na primer v rubriki Muzejski utrinek, na Facebooku, muzejski spletni strani, v strokovnem prispevku in zborniku, do projekcije in predstavitve – bodisi, pri nas, ob Posavski muzejski vitrini, pred občinstvom v Domu upo-

kojencev, Gasilskem domu, na Železniški postaji Libna, v Godbenem domu Kapele, Domu krajanov, na seji občinskega sveta, v Domu obrtnikov, v Dvorani v parku in še marsikje.

»Pridemo tudi na dom,« je pri etnološkem delu uveljavljen način dela. Brez domov in brez ljudi naše stroke ni. Etnologija je bila vedno veda o ljudeh in za ljudi. Čeprav je muzej ustanova, ki hrani in raziskuje premično kulturno dediščino, je muzejski etnolog strokovnjak, ki so mu nosilci kulturne dediščine, torej ljudje, enakovredno s predmeti na prvem mestu.

Etnolog v muzeju sicer navadno dela kot kustos, kar izvirno pomeni čuvar muzejskih zbirk, danes pa s precej razširjenim zbiranjem najrazličnejših nalog in vlog. Kot pomembno sodobno nalogo kustosa - muzealca vidim strokovno interdisciplinarno in medinstitucionalno sodelovanje, sodelovanje s skupnostmi in drugo zainteresirano javnostjo in, kot najpomembnejšo nalogo, delitev znanja in rezultatov muzejskega dela s kolegi ter posredovanje tega med ljudi. Da ljudje od zunaj ne bi spraševali: »Kaj pa vi sploh delate?«, temveč bi pogosteje pripominjali: »Česa pa vi sploh ne delate?« ali: »Povsod ste. Kje pa vi sploh niste zraven?!« No, tudi to se v Posavskem muzeju v zadnjem času spreminja, čeprav je še dolga pot do dojemanja, da bi naš muzej čutili za svojega v vsaki posavski vasi.

Priznati moram, da še nisem obiskala vseh naših 435 krajev (od tega 109 v občini Brežice, 158 v občini Krško, 117 v občini Sevnica, 28 v občini Kostanjevica na Krki in 23 v občini

¹ Zahvalni govor avtorice v Dolenjskih Toplicah, 11. 11. 2014, ob prejemu Murkove nagrade za izjemne etnološke znanstvene in strokovne dosežke zaokrožene v življenjskem delu (op. ur.).

Ivanka Počkar in Naško Križnar med dokumentiranjem rekonstrukcije lupljenja sliv na Bizeljskem in snemanjem filma Slivarji.
Foto: Alenka Terlep, Bizeljsko, 4. 9. 1981 (negativ hrani Goriški muzej).

Ana Vogrinc, rojena leta 1912, snaha kapelnika Kapelske godbe Jožeta Vogrinca, med pogovorom z etnologinjo Ivanko Počkar.
Foto: Jože Macur, Podvinje, 10. 7. 2009.

Radeče), kaj šele, da bi imela stik z nosilci kulturne dediščine, ki jih je po statističnih podatkih 74.809. Če prištem še generacije pred njimi, je teh – za etnologijo dragocenih ljudi in njihovih védenj – na stotisoče.

Najljubše mi je vedno delo z ljudmi, pri katerih sem že od svojih prvih terenskih raziskav med vsem drugim zapisovala tudi življenjske zgodbe ljudi in predmetov. Ja, tudi življenjske zgodbe predmetov, vendar vedno v povezavi z ljudmi.

Kljub nenehnemu brzdanju in učinkom drugih muzejskih sprožilcev zavor je v mojih desetletjih dela v muzeju ta postal bogatejši tudi za zelo veliko število terenskih zapiskov, fotografskih posnetkov, muzealij in različnih rezultatov strokovnega dela. Klasično smo fotografirali še vse do leta 2006. Težko mi je bilo, na primer, varčevati s fotografskimi filmi in se precej omejevati pri fotografiranju. To mi je bilo najtežje. Prav tako sem le stežka samoomejevala terensko delo, ki je za etnologa in muzejskega delavca gotovo osrednje. Sodelavci se spominjajo, kako so v moji odsotnosti zaradi vsega tega od ravnatelja muzeja poslušali levite na moj račun. Varčevalo se je pač. V začetku ni bilo ne fotoaparata, ne pisalnega stroja, ne telefona. Kljub temu me veseli, da sem vztrajala in tudi v takšnih razmerah opravljala delo, ki ga imam rada.

Etnologija je bila zame ljubezen na prvi pogled, čeprav študentje etnologije pri prof. Vilku Novaku tedaj še nismo prav razumeli, da pomembno spadata zraven tudi Vuk Karadžić in branje cirilice. Neizmerno sem hvaležna, da nas je profesor tedaj navajal k razmisleku o slovenskem jeziku in izviru besed. Bilo je nekaj starejših kolegov, ki so mi dali misliti o stilu in slogu, običaju in šegi, materialu in gradivo, in da je element pravzaprav sestavina. Menda se niti ne zavedajo, kako so me jezikovno, domoljubno in etnološko usmerjali. Marija Makarovič me je vpeljala v skrivnosti prebiranja matičnih knjig in v polno zavedanje o dragoceniosti zapisovanja življenjskih zgodb. Vsakdo me je še česa naučil, prof. Vilko Novak, Anka Novak, prof. Slavko Kremenšek, Moj-

ca Ravnik, Naško Križnar in še kdo, kolega Janez Bogataj pa me je za povrh takoj po diplomi leta 1976 posedel v avto in pripeljal v Brežice. V muzeju sem delala po en mesec, prvič, drugič, v tretje gre rado – in takrat že začasno stalno, kot sem si dolga leta govorila. Zdaj že dolgo nisem več začasno stalno.

Učili smo se tudi drug od drugega, premlevali etnološke dileme vrstniki in mlajši kolegi, saj na začetku zaposleni etnologi, na primer v muzejih, nismo imeli ne mentorja ne telefona, računalnikov seveda še ni bilo. Najbrž so se tudi zato med nami, etnologi, spletle močne vezi in nuja, da se družimo, izmenjavamo mnenja in delujemo v Slovenskem etnološkem društvu. Ko so se utekle elektronske poti, je bilo osebnih stikov nekoliko manj, kar sem pogrešala, vendar pa se je zelo okrepilo in razmahnilo naše druženje na drugačne načine, sploh z Rajzami in Etnovečeri. Vedno so me z dobro voljo pričakali tudi – tako sem rada mislila – ljudje na posavskem terenu, ki so me bistveno obogatili, in sem jim hvaležna za mnogo tega, česar sem se od njih naučila.

Komaj za vsako deveto stvar je beseda. Tako je zapisal Ivan Cankar v Lepi Vidi. Za zahvalo pa je ena sama beseda: hvala! Hvala predlagateljici te velike nagrade, dragi kolegici in prijateljici Jani Mlakar Adamič. Po razburkani Savi navzgor in navzdol med nama že leta potujejo prijazna bodrila. Hvala sopodpisnikom predloga, dragi kolegici Jelki Pšajd in kolegoma Dejanu Vončini in Damjanu Kljajiču, cenjeni komisiji za Murkovo nagrado, priznanje in listino, in vsem kolegom, ki ste me prepoznali kot nagrade vredno. Hvala vsem tistim, ki ste me pri delu podpirali, kot tudi onim, ki me niste, in sem zato tem bolj zagnano delala. Etnologija se pri nas doma začne že zjutraj, traja ves dan in leže k premisleku šele pozno zvečer. Zato hvala tudi moji družini, ki to prenaša. In za sklep: verjetno je najstarejša oseba od danes navzočih tukaj v 94. letu starosti moja mama. Ob vsakem najinem druženju si pri njej kaj po etnološko zapišem, in mi pravi, če ti ne bi tega zapisala, bi bilo, kot da ni bilo. Hvala tudi tebi, mama!